

Asya Krizi

Araş. Gör. Ozan BAŞKOL

Uludağ Üniversitesi - İ.İ.B.F. - İktisat Bölümü

Asya'da patlak veren krizin başlangıç tarihi 2 Temmuz 1997, Tayland'ın para birimi Baht'ı devalüe etmesi, kabul edilmektedir. Patlak veren kriz daha sonra Endonezya, Filipinler ve Güney Kore'yi içine alarak Asya Krizi adını almıştır. Ancak Asya Krizi'ninin kronolojisini inceleyecek olursak, krizin sinyallerinin 1997 başlarında ortaya çıktığı görülecektir.

ASYA KRİZİNİN GELİŞİM SÜRECİ

TABLO-1

Ocak 1997 Güney Kore'de Hanbo Steel isimli Holdingin 6 Milyon \$ borç bırakarak iflas etmesi*

Şubat 1997 Tayland'da Somprasong isimli şirketin dış borç ödeme yükümlülüğünü yerine getiremeyerek iflas etmesi

Mart 1997 Güney Kore'de ülkenin en büyük çelik üreticisi Sammi Steel'in iflas etmesi

Tayland'da hükümetin finans kuruluşlarının borçlarını üstlenmesine rağmen edimini yerine getirememesi

Mayıs 1997 Tayland'ın en büyük finans kuruluşu olan (Finansmanın batması)

Haziran 1997 Tayland Bahtı'nın değer kaybetmesi, krizin Asya ülkelerine sıçraması

Kaynak; İMKB Araştırma Müdürlüğü, Güney Doğu Asya Krizi: Türkiye Ekonomisi ve İMKB'ye Etkileri, 1998, s.8

* Ocak 1997 ile ilgili bilgi M. Levent Hacısılamoğlu, H. Serkan Silahşör'ün hazırladığı Güney Doğu Asya Krizi'nin nedenleri, Gelişimi ve Olası Etkileri çalışmasından tabloya eklenmiştir.

Tabloyu incelediğimizde; 1997 yılının başlarında yaşanan büyük holdinglerin ardı ardına iflas etmelerinin krizin ilk sinyalleri olduğunu görmekteyiz. Ancak hem uzun süredir hızla büyüyen

ekonominin krize sürüklenebileceğine dair beklentilerin olmaması hem de ülkelerin politik açıdan istikrarsız bir ortamda bulunmaları krizin işaretlerinin algılanmamasına yol açmıştır.

Başlangıçta bu ülkelerin krize yaklaşımları ilginç olmuştur. Özellikle Malezya Başbakanı Mahattin Mohammad'ın Asya Krizi'nin sebebi olarak ünlü spekülör George Soros'u göstermemesi gerçekten çok ilginçtir. Oysa krize giren ülkelerin yapısal sorunları vardır. Asya ülkeleri ihracat rekabet güçlerini kaybetmişlerdi. Ayrıca bu ülkelerin yarı iletken mallarına olan talep azalmıştır. Dolayısıyla Soros'un krizin sorumlusu olarak gösterilmesi çok yanlış bir tutumdur. Eğer Soros'a krizde bir yer verilmek isteniyorsa Soros'u "fitili ateşleyen kıvılcım" olarak görmek gerekir.

Asya krizinin nedenlerine tam olarak ortaya koymak mümkün olmadığı ya da olamadığı için burada krizin sebepleri olarak gösterilen faktörleri incelemek amacındayız.

Asya ülkeleri ihracata yönelik sanayileşme stratejisi uygulayıp başarılı olan ülkelerdir. İç pazarları oldukça küçük olan bu ülkeler için dış pazarlar büyük önem arz etmekteydi. Güney Kore, Tayland, Tayvan gibi Asya ülkeleri ucuz işgücü maliyetlerinden yararlanarak ABD başta olmak üzere Japonya ve AB ülkelerinin piyasasına rahatça girmektedirler. Ucuz işgücü maliyetinin yanısıra bu ülkelerin para birimlerini dolara endekslenmeleri de bu ülkeler için bir avantajdı. Çünkü 1995 yılına kadar uluslararası para piyasalarında nispeten zayıf durumda olması ülkelerin ihracattaki rekabet gücünü arttırıyordu. (1)

Ancak 1995'ten itibaren doların uluslararası piyasalarda gittikçe güçlenmeye başlanması ülke paralarını aşırı değerli hale getirmişti. Bu da ülkelerin ihracatçıların azalması anlamına gelmekteydi. Ayrıca 1994 yılında Çin'in para birimi Yuan'ı devalüe etmesi de bu ülkeleri zor durumda bıraktı. Çünkü Çin krize giren ülkelerle benzer mallar üretmekteydi. Bununla birlikte Asya ülkeleri için büyük önem taşıyan Japonya'nın 1990'lı yıllarda girdiği durgunluktan çıkamamış olması da bu ülkelerin ihracatlarının azalmasına sebep oldu. (2) Bunun sonucunda 1995 yılında Güney Kore için %30.7 ve Tayland için %23.6 olan ihracat artı hızı 1996 yılında Güney Kore için %3.2'ye Tayland'da %4.1'e düşmüştür. (3) Bütün bu etkenler ülkelerin cari açıklarının artmasına neden olmuştur. Ülkeler cari işlem açıkların finanse edebilmek için daha fazla dövize ihtiyaç hissettiler. İhracattan elde ettikleri gelirlerin azalması bu ülkeleri dış kaynaklardan borçlanmaya yönelmiştir. İşte belki de krizin temel sebebi burada ortaya çıkmaktadır. Ülkeler borçlanma tercihlerini kısa vadeli borçlanmadan yana kullanınca sorunlar ardarda geldi. Çünkü biraz sonra değineceğiniz gibi alınan kısa vadeli borçlar uzun dönemli projelere yönlendirilmekteydi. Bu aşamada Güney Kore'nin gelişmesinde önemli yeri olan büyük aile holdinglerinden (chaebol) bahsedelim. Güney Kore'de 1980'li yıllara kadar genelde kontrol altında tutulan chaebollar, 1982'de hükümetin beş bankadaki paylarını chaebollara devretmesiyle

daha güçlü hale geldiler. Bu döneme Chaebol Cumhuriyeti ismini verenler oldu. (4) Finansal sistemde önemli bir yeri olan bankacılık sektörünün büyük aile holdinglerinin eline geçmesi bu holdinglerin eline geçmesi bu holdinglerin serbestçe ve bol miktarda borçlanan Chaebollar bu kaynaklarını üreten kapasitelerini arttıracak yatırımlara değil de gayrimenkul gibi alanlara yönlendirilmeleri de krizde etkili olmuştur. International Bank For Settlements tarafından yayınlanan istatistiklere yerel bankaların yabancı bankalara olan toplam yükümlülükleri açısından bakacak olursak Güney Kore ve Tayland için bu oranın çok yüksek düzeyde olduğunu görürüz. Asya'da faaliyet gösteren yerel bankaların ve banka haricindeki şirketlerin yabancı bankalara olan dış yükümlülüklerinin yabancı bankalardan olan hak ve alacaklara olan oranı gösteren dış yükümlülükler/dış varlıklar oranınının 1993 yılında Güney Kore'de %297, 1997'de bu oran %320'ye yükselmiştir. Endonezya için 1993'de %296 olan bu oran 1997'de %553 oranına ulaşmıştır. (5) Bu aşamada ise krizin önemli bir sebebi olarak da karşımıza bankacılık sisteminde yaşanan sorunlar çıkmaktadır.

Herşeyden önce bankacılık sektöründeki aşırı borçlanmanın önüne geçilememiştir. Bankacılık sektörü yoğun şekilde kısa vadeli borçlanmış, aldığı borçları ise genelde uzun vadeli kredi şeklinde vermiştir. Ayrıca alınan kredilerin dolar cinsinden olması buna karşılık verilen kredilerin yerel para cinsinden verilmesi de likidite sıkışıklığına sebep olmuştur. Bütün bunlardan daha önemlisi hükümetler ve finans kuruluşları özellikle de bankacılık sektörü arasındaki karşılıklı ilişkisidir. Bankacılık sektörü faaliyetleri devlet tarafından yönlendirilmekteydi. Bu da verilen kredilerin eş-dost ilişkisine göre dağıtılmasına sebep olmuştur. Verilen kredilerle ilgili gerekli proje analizleri yapılmadığı için alınan krediler geri ödenmiştir. Ayrıca verilen kredilere karşılıklı teminat olarak alınan gayrimenkuller, ülkelerde yaşanan hızlı ve de aşırı yapılaşma nedeniyle, olduğundan daha düşük fiyatla satılmasına sebep olmuştur. Yapılan devalüasyonlarla bankaların borçları daha da artmıştır. Görüldüğü üzere cari işlemler açığını finanse etmek amacıyla kısa vadeli borçlanmayı tercih etmişlerdir. Ancak kısa vadeli borçların bankacılık sektörü tarafından verimli alanlara yönlendirilmemesi krizin patlamasından etkili olmuştur.

ASYA KRİZİNİN ÜLKEMİZE ETKİLERİ

Krize giren Asya Ülkeleri Para birimlerini devalüe ettikleri için kendilerine bir avantaj sağlamışlardır. Bu ülkeler eskiden daha pahalıya sattıkları malları şimdi daha ucuza satma için uğraş vermektedirler. Bu da Asya ülkeleri ile benzer mallar ihraç eden ülkeler için bir dezavantajdır. Türkiye de Asya ülkeleri ile benzer mallar ihraç etmektedir. (6) Özellikle OECD pazarında Asya malları ile bir rekabet içine gireceğimiz kesindir. Ancak bu ülkelerdeki firmalar ekonomik açıdan zor durumda olduklarından yeni üretilere yönelememektedirler. Dolayısıyla rekabet içine gireceğimiz pazarlarda Asya ülkelerinin sözü ellerindeki stokları tüketene kadar geçerli olacaktır.

Asya Krizi'nin sadece ülkemiz açısından değil tüm gelişmekte olan ülkeler açısından ortaya çıkardığı bir sonuç da yabancı sermaye ile ilgilidir. Kriz patlak verdikten sonra önce bölgesel olarak düşünülen krizin Hong-Kong ve Rusya'yı kapsayarak global bir hale dönüşmesinden sonra yabancı sermaye artık güvenli limanlara (ABD gibi) yönelmiştir. Kriz dinginleşmeden de gelişmekte olan ülkelere yönelmesi söz konusu değildi. Zaten uluslararası finans kurumunun yaptığı çalışmada 1998 yılında gelişmekte olan ülkelere yönelik net özel sermaye akımının düştüğü görülmektedir.

Asya Krizi'nde bankacılık sektörünün önemli bir rol oynaması dikkatleri bankacılık sektörüne yöneltmiştir. Ülkemizde bankacılık sektörü güçlü görünmesine rağmen mecliste çıkması beklenen banka ve finans kanunu bir an önce çıkarılması gerekmektedir.

Son olarak Asya Krizi'nin Asya mucizesinin sonu olduğuna katılmak yanlıştır. Çünkü mucizenin temelini oluşturan (Yüksek tasarruf oranları, eğitilmiş işgücü gibi) faktörler etkilidir. Dolayısıyla krizin bu ülkeler açısından bir son olduğu düşünülemez. Ancak bozulan devlet-iş çevreleri ilişkilerinin düzeltilmesi, bankacılık sektöründeki zayıflıkların giderilmesi ve diğer yapısal sorunların yeniden gözden geçirilmesi bu ülkeler için artık bir zorunluluk haline gelmiştir. Eğer Asya ülkeleri bu krizden gereken dersi alırlar ise, dünya ekonomisinde başarılı olacaklardır.

KAYNAKÇA

1. M.Levent Hacısloğlu ve H.Serkan Silahşör, Güney Doğu Asya Krizi'nin Nedenleri, Gelişimi ve Olası Etkileri, Ankara; T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü, 1998, s.7
2. Dünya Ticaret Örgütü nezdinde Türkiye Daimi Temsilciliği "Doğu Asya Krizi" Dış Ticaret Dergisi, Özel sayı, Mart-1998, s.11.
3. Hacısloğlu ve Silahşör, op.cit.s.12
4. Waldon Bello ve Stephani Rosenfeld, Dragons In Distress: Asia Miracle Economies In Crysis, USA:The Institute For Foot and Development Policy, 1990, s.73
5. Hacısloğlu ve Silahşör, op.cit.s.27
6. İ.M.K.B. Araştırma Müdürlüğü, Güney Doğu Asya Krizi: Türkiye Ekonomisi ve İ.M.K.B.'ye Etkileri, İstanbul,1998, s.17

"İş,Güç" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi
"İş,Güç" Industrial Relations and Human Resources Journal

Haziran/June 1999, Cilt/Vol: 1, Sayı/Num: 1, Page: 29-32
ISSN: 1303-2860